

JUKKA MIKKONEN

Filosofiaa monessa muodossa

Vastausvuorossa Martha Nussbaum

Akateemikko Martha Nussbaumin (s. 1947) työssä teoreettiset tarkastelut limittyvät mutkikkaisiin maailmallisiin ongelmiin. Yhdysvaltalaisfilosofi on yliopistouransa ohessa perustanut inhimillistä kehitystä ja toimintavalmiuksia edistävän HDCA-yhdistyksen, osallistunut kenttätöyöhön Intiassa ja puolustanut humanististen tieteiden merkitystä demokratiassa. Chicagon yliopistossa oikeustieteen ja etiikan professorina toimiva Nussbaum toivoo lisää tutkimusta globaalista ja ympäristöpoliittisesta oikeudenmukaisuudesta. Erikoistumisen sijasta tärkeintä on kuitenkin monipuolisuus: ”Kuolleen alan merkki on se, että kaikki keskittyvät johonkin yksittäiseen kysymykseen ja laativat vain alaviitteitä ja vastaesimerkkejä.”

Miksi filosofiaa? Missä on filosofian paikka nykypäivänä?

En pidä filosofian määritelmistä tai yhtenäisyyteen pyrkivistä filosofian tehtävän kuvauksista. Filosofia on monta asiaa, ja sen paikka on siellä, missä ihmiset haluavat sen olevan. Esimerkiksi logiikan filosofialla on hyvin vähän yhteistä yhteiskuntafilosofian kanssa ja ne kiinnostavat eri ihmisiä. Jos kysymys rajataan yhteiskuntafilosofiaan, kiinnostavia aiheita ovat ’poliittinen oikeudenmukaisuus’ ja siihen liittyvät kysymykset. Yhteiskuntafilosofia voi myös auttaa suunnittelemaan oikeudenmukaisempaa huomista. Filosofia tarjoaa usein rikkaampia normatiivisia kuvauksia kuin yhteiskuntatieteet, erityisesti taloustiede, joten sen täytyy jatkuvasti kyseenalaistaa muiden oppialojen usein yksinkertaistavia malleja.

Olette läpi uranne haastanut vallitsevia näkemyksiä filosofissa ja sen lähialoilla. Teoksessanne *Love’s Knowledge* (1990) kerrotte, että kirjallis-filosofista jatkotutkimustanne Harvardissa vastustettiin kolmella suunnalla: se ei sopinut silloiseen analyyttiseen filosofiaan, antiikin filosofiaan eikä antiikin kirjallisuuden tutkimukseen. Teitä luonnehditaan usein analyyttiseksi filosofiksi sillä varauksella, ettette vastaa perinteistä käsitystä analyyttisestä filosofista. Mikä on akateemisen filosofian nykytila ja miten se sopii omaan filosofiakäsitykseenne?

Olen analyyttinen filosofi, ja jos en vastaa ”perinteistä käsitystä” analyyttisestä filosofista, silloin tuo käsitys on vanhentunut – *todella* vanhentunut, jämähtänyt 50-luvulle! Minuun vaikuttaneet filosofit Bernard Williams, John Rawls, Hilary Putnam ja Stanley Cavell pitivät kaikki itseään analyyttisinä filosofeina vaikka haastivatkin loogisten positivistien kapeakatseiset mallit. Itse asiassa he kaikki rohkaisivat minua tutkimaan kirjallisia kysymyksiä eivätkä vastustaneet työtäni!

Millainen on filosofian ja julkisen keskustelun

ihanteellinen suhde? Onko filosofeilla velvollisuuksia – ja millaisia rooleja filosofin tulisi ottaa?

Haluat selvästi, että kertoisin ihmisille, mitä tehdä! Minusta on kuitenkin jo riittävän vaikeaa keksiä, mitä minun itseni pitäisi tehdä. Ei siis mitään yksittäistä ihannetta, kiitos. Uskon että filosofeilla voi olla monia hyödyllisiä julkisia rooleja. Jotkut sopivat virkamiehiksi. Jotkut voivat neuvoa tai johtaa toimikuntia, kuten Bernard Williams, tai toimia valtionjohtajien neuvonantajina, kuten Philip Pettit Zapaterolle.

Jotkut voivat kirjoittaa tai luennoida suurelle yleisölle. Myös työtoverini Amartya Sen tasapainottelee teoreettisten tutkimusten ja yleistajuisien kirjoitusten välillä. John Rawls sanoi minulle kerran, ettei hän itse voisi millään pitää yleistajuisia esitelmiä (hän oli hyvin ujo ja hänellä oli puhevika), mutta jos hän kykenisi puhumaan suurelle yleisölle, hänellä olisi siihen velvollisuus. Silti Rawlsin kaltaiset ihmisetkin osallistuvat julkiseen keskusteluun kirjoillansa, ja sekin on hienoa.

Miksi monet filosofit epäroivät ottaa kantaa käytännön ongelmiin yliopiston ulkopuolella?

Enpä tiedä, epäroivätkö filosofit todella osallistua julkiseen keskusteluun. Yhdysvalloissa ongelma on nähdäkseni se, ettei kukaan halua suoda heille tuota tehtävää. Filosofeja pidetään usein liian vasemmistolaisina verrattuna tavalliseen poliittiseen kirjoon, ja jossain määrin tämä onkin totta. Filosofeja pidetään myös militantteina ateisteina, ja olemme hyvin uskonnollinen kansa. Ateismisyytös ei pidä paikkaansa, sillä filosofeilla on monenlaisia uskonnollisia katsantoja. Tuon harhakäsityksen vuoksi filosofeihin kuitenkin suhtaudutaan varauksella.

Kolmas syy julkisen keskustelun puutteeseen on vakavan keskustelukulttuurin romahtaminen. Minne filosofit kirjoittaisivat, jos he haluaisivat osoittaa sanansa suurille joukoille? Kirja-arviot olivat pitkään niitä harvoja tekstilajeja, joissa filosofi saattoi välittää ajatuksiaan suurelle yleisölle. Nykyään kuitenkin jopa ne on käytännössä lakkautettu lehdistä.